

UDK(329.735(575.1))

Nurmuhammad QARSHIYEV,
O'zbekiston Milliy universiteti dotsenti v.b
E-mail:nurmuxammad.qarshiev@mail.ru

S.f.d., professor V.Qo'chqorov taqrizi asosida

PROBLEMS OF INCREASING THE ROLE OF POLITICAL PARTIES IN THE DEMOCRATIZATION OF SOCIETY

Annotation

The development of democracy in the world, its geographical expansion as the best political regime, further strengthens the aspiration for it. In many developing countries, the need for democratization of society is increasing, the participation of political parties in it is of particular importance, and it is becoming increasingly important to increase their role in these political processes. In the second stage of our country's development, democratic reforms are gaining momentum, and special attention is being paid to increasing the role of political parties. Many regulatory and legal documents were adopted to increase the role of political parties, other institutions of civil society and the institution of parliament in state management, to control their government structures. It is important to study the problems of further increasing the participation of non-governmental non-profit organizations in the improvement of management control mechanisms.

Key words: Political party, democratization, parliament, civil society institutions, political regime, electorate, democratic elections, public oversight, state institution.

ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ РОЛИ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ В ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

Аннотация

Развитие демократии в мире, расширение ее географии как лучшего политического режима еще больше усиливает стремление к ней. Во многих развивающихся странах возрастает потребность в демократизации общества, участие в ней политических партий приобретает особое значение, а повышение их роли в этих политических процессах становится все более важным. На втором этапе развития нашей страны демократические реформы набирают обороты, особое внимание уделяется повышению роли политических партий. Принято множество нормативно-правовых документов, направленных на повышение роли политических партий, других институтов гражданского общества и института парламента в государственном управлении, контроля над их государственными структурами. Важно изучить проблемы дальнейшего расширения участия негосударственных некоммерческих организаций в совершенствовании механизмов управленческого контроля.

Ключевые слова: Политическая партия, демократизация, парламент, институты гражданского общества, политический режим, электорат, демократические выборы, общественный контроль, государственный институт.

JAMIYATNI DEMOKRATLASHTIRISHDA SIYOSIY PARTIYALARNING ROLINI OSHIRISH MUAMMOLARI

Аннотация

Jahonda demokratiyaning rivojlanishi, uning eng yaxshi siyosiy rejim sifatida geografiasining kengayib borayotganligi, unga bo'lgan intilishni yanada kuchaytirmoqda. Ko'pchilik rivojlanayotgan davlatlarda jamiyatni demokratlashtirishga ehtiyoj ortib, unda siyosiy partiyalarning ishtiroki alohida ahamiyat kasb etib, mazkur siyosiy jarayonlarda ularning rolini oshirish dolzarlashib bormoqda. Mamlakatimiz taraqqiyotining ikkinchi bosqichida demokratik islohotlar yanada jadallashib, unda siyosiy partiyalarning rolini oshirishga alohida e'tibor qaratilib kelinmoqda. Siyosiy partiyalar, fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari hamda parlament institutining davlat boshqaruvidagi rolini oshirishga, ularning hukumat tuzilmalarini nazorat qilishga doir ko'plab normativ – huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Boshqaruvni nazorat qilish mexanizmlarining takomillashtirilishi unda nodavlat notijorat tashkilotlarining ishtirokini yanada oshirish muammolarini tadqiq etish dolzarbdir.

Kalit so'zlar: Siyosiy partiya, demokratlashtirish, parlament, fuqarolik jamiyati institutlari, siyosiy rejim, elektorat, demokratik saylovlar, jamoatchilik nazorati, davlat instituti.

Kirish. Dunyo davlatlari siyosiy rejimi rivoji to'g'risida gap ketganda, aksariyat davlatlarda ko'z oldimizga jamiyatni demokratlashtirish tushunchasi bilan bog'liq siyosiy jarayonlar keladi. Ya'ni, siyosiy rejimning taraqqiyoti bu bir rejim tipidan totalitarizm, avtoritarizmdan demokratiyaga o'tishi tushuniladi. Mazkur siyosiy jarayonlar ilmiy tilda transformatsiya yoki tranzit tushunchalari bilan ifodalanadi. Shu kungacha siyosiy faoliyatda demokratik rejimlardan avtoritar yoki totalitar rejimlarga qaytish amaliyoti kuzatilmagan hamda bu borada tadqiqotlar ham olib borilmagan. Shundan kelib chiqib aytilish mumkinki, siyosiy rejim taraqqiyoti deganda to'g'ridan-to'g'ri demokratiya tomon intilish, harakatlanish ya'ni, demokratlashtirishni yanada rivojini ta'minlash tushuniladi. Jamiyatni demokratlashtirish muammolari bevosita mamlakatning ilgari amal qilgan siyosiy rejimi (totalitarizm, avtoritarizm) ta'siri bilan bog'liq unsurlarni bartaraf etish bilan bog'liqdir. Mazkur muammolar markazida esa siyosiy partiyalar hamda boshqa nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyati turadi desak mubolag'a bo'lmaydi. Chunki, jamiyatni demokratlashtirish muammosi bevosita siyosiy partiyalar hamda

fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari faoliyati bilan chambarchas bog'liqdir.

Mamlakatimiz taraqqiyotining yangi bosqichida jamiyatni yanada demokratlashtirish, siyosiy partiyalar hamda parlament institutining rolini oshirish yo'lida ko'plab islohotlar amalga oshirildi. Shu vaqtgacha qabul qilingan Yangi O'zbekiston taraqqiyotini ta'minlashga qaratilgan strategiyalarning har birida jamiyatni yanada demokratlashtirish, davlat boshqaruvida siyosiy partiyalar, parlament hamda fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarining rolini oshirish muammolariga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11-sentabr 2023-yildagi PF-158-son «O'zbekiston — 2030» strategiyasi to'g'risida farmoni 5 ta ustuvor yo'nalish, 100 ta maqsadni o'z ichiga qamrab olgan, uning IV-ustuvor yo'nalishi «Qonun ustuvorligini ta'minlash, xalq xizmatidagi davlat boshqaruvini tashkil etish deb nomlangan bo'lib, 4.1. Xalq xizmatidagi davlat boshqaruvini tashkil etish va jamoatchilik boshqaruvini takomillashtirish bo'yicha islohotlar deb nomlangan bo'limi, 79-maqsadi: «Yangi O'zbekistonni barpo etishda Oliy Majlis palatalari va siyosiy partiyalar rolini yanada oshirish»ga

bag'ishlangan, unga ko'ra: "Parlament va uning organlari ish jarayonlarini raqamli transformatsiya qilish shu jumladan, ular tomonidan qarorlar qabul qilish va e'lon qilish jarayonlarini 100 foiz raqamlashtirish, saylovchilar bilan elektron muloqot qilish, deputat so'rovini elektron tarzda yuborish va nazorat qilish imkoniyatini ta'minlash, qonunchilikka oid takliflarni kiritish va ko'rib chiqish tartibini joriy qilish, demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va mamlakatni modernizatsiya qilishda siyosiy partiyalarning rolini yanada kuchaytirish maqsadida vakillik organlariga saylovning aralash (majoritar-proporsional) tizimini joriy qilish"[1] masalalarini qamrab olgan.

O'zbekistonda 2024-yil 27-oktabr kuni bo'lib o'tgan Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va mahalliy Kengashlar deputatlarining saylovi yuqori saviyada o'tkazildi, aynan "O'zbekiston 2030 – strategiyasi"da belgilanganidek, Oliy Majlis Qonunchilik palatasiga saylovlar "aralash saylov tizimi" asosida o'tkazildi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Jamiyatni demokratlashtirish, unda siyosiy partiyalarning ahamiyati, muammolari, jahon siyosatshunosligida eng ko'p tadqiq qilinadigan mavzulardan biri hisoblanadi. Umuman siyosiy rejimlar ichida eng optimal bo'lgan demokratiyani rivojini ta'minlashda siyosiy partiyalarning roli va ahamiyati beqiyos hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakatimizda ham siyosiy partiyalarning jamiyatdagi rolini oshirish borasida qator islohotlar amalga oshirilib kelinmoqda. Joriy yilning 27-oktabr kuni bo'lib o'tgan Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va mahalliy Kengashlar deputatlarining saylovida parlament quyi palatasi uchun saylovlar "aralash saylov tizimi" asosida o'tkazilgani ham aynan siyosiy partiyalarning jamiyatdagi rolini oshirishga qaratilgan islohotlardan biri desak mubolag'a bo'lmaydi.

Jahon siyosatshunosligida jamiyatni demokratlashtirishda siyosiy partiyalarning rolini oshirish muammolarini o'rgangan olimlar juda ko'p, xususan, g'arb olimlaridan M.Dyuverje, M.Veber, J.Sartori, T.Parsons, T.Gobss, K.Janda, J.Brays, E.Giddens, S.Xantington kabilarni, rus olimlaridan M.Ostrogorskiy, B.Isayev, S.Lansov, V.Malsev kabilarni, o'zbek olimlariga Q.Nazarov, M.Qirg'izboyev, A.O'tamuradov, Sh.Paxrutdinov, I.Ergashev, V.Qo'chqorov, X.Odilqoriyev, B.Yakubov, X.Axmudov kabilarni kiritishimiz mumkin.

S.Xantington tomonidan taklif etilgan "demokratlashtirishning uchinchi to'liqini" konsepsiyasiga muvofiq, bu jarayonda demokratik rejimlarga o'tishlar sonining ko'payishi va kamayishining ma'lum davrlari ("to'liqlar") ajratiladi, umuman olganda, demokratlashtirish jarayoni global dunyoning barcha siyosiy tizimlarini qamrab olishi mumkin. Bu jarayonni global miqyosda tahlil qilar ekan, E.Giddens zamonaviy dunyoda "demokratiya paradoksi" deb ataladigan narsa yuzaga kelayotganini qayd etadi. Bu shunday: demokratiya butun dunyo bo'ylab tarqalayotgan bir paytda, etuk demokratik mamlakatlarda demokratik jarayonlardan umidsizlik kuchaymoqda. Bu holat demokratiyaning an'anaviy boshqaruv mexanizmlari yangi turmush sharoitlariga, jumladan, postindustrial dunyoga xos moslashuvchanlik va dinamikmga tobora kamroq mos kelishi bilan izohlanadi[2].

Taniqli o'zbek olimlaridan B.Yakubovga ko'ra, "Siyosiy partiyalarning jamiyat hayotida tutgan o'rni va ahamiyati ular bajaradigan funksiyalar orqali namoyon bo'ladi. Chunki, jamiyat hayotida alohida o'ringa ega bo'lgan siyosiy partiyalar bir qator vazifalarni (funksiyalarni) bajaradi[3]. Xususan, olim quyidagi funksiyalarni keltirib o'tgan, siyosiy funktsiya, vakillik funktsiyasi, elektoral funktsiya, ijtimoiy integratsiyalashuv funktsiyasi, siyosiy ijtimoiylashuv funktsiyasi, siyosiy yetakchilarni jalb qilish, tanlash va tarbiyalash funktsiyasi, siyosiy manfaatlarini agregatsiya qilish funktsiyasi, hokimiyatni legitimlashtirish funktsiyasi, nazorat funktsiyasi, davlat boshqaruvi mexanizmlarini shakllantirish funktsiyasi kabilar.

Siyosiy partiyalarning mazkur funksiyalaridan hokimiyatni legitimlashtirish funktsiyasiga alohida e'tibor qarataшимiz lozim. Chunki, mazkur funktsiya bevosita jamiyatni demokratlashtirishda siyosiy partiyalarning rolini oshirish muammolari bilan chambarchas bog'liqdir. B.Yakubovga ko'ra, "Hokimiyatni legitimlashtirish funktsiyasi, saylov jarayonlarining muhim ishtirokchisi sifatida o'z nomzodlari va dasturiga

fuqarolarning ishonchini qo'lga kiritar ekan, siyosiy partiyalar hokimiyat qonuniyligining timsoliga aylanadi. Aholi saylovlarda ishtirok etish, siyosiy partiyalarga o'z munosabatini bildirish orqali hokimiyatni amalga oshirishda qatnashadi, ma'lum darajada o'z ovozi bilan siyosiy taraqqiyotning borishiga ta'sir ko'rsatadi. Siyosiy partiyalar raqobati jarayonida jamiyatda siyosiy kuchlarning nisbati aniqlanadi"[3].

Jamiyatni demokratlashtirish hamda davlat hokimiyati va boshqaruvi demokratlashtirish tushunchalari bir-biri bilan chambarchas bog'liq tushunchalar hisoblanadi. Ya'ni, davlat hokimiyati demokratlashmasdan turib jamiyatni demokratlashtirish imkonsizdir yoki aksincha. Bunda siyosiy tizim xususiyatlari alohida ahamiyat kasb etadi. Ayrim manbalarga ko'ra, "Demokratik siyosiy tizimlarning alohida xususiyati – ularda xalqning siyosiy jarayonlarda ishtiroki mexanizmlari faol qo'llanishidir. Xalq saylovlarda ovoz berish referendumlarda o'z irodasini bayon etish bilan birga, kundalik hayotda o'z manfaatlarini, talablarini hokimiyatga yetkazish, ularni hal qilish, hokimiyatni nazorat etish kabi vazifalarni amalga oshirish, ya'ni, tom ma'noda siyosiy subyekt tarzida faoliyat ko'rsatish imkoniga ega bo'ladi. Demokratik jamiyatda siyosiy partiyalar bilan bir qatorda turli xil jamoat birlashmalari va ijtimoiy siyosiy harakatlar faoliyat ko'rsatadi[4].

M.Qirg'izboyevning "Siyosatshunoslik" darsligida keltirilishicha, "Fuqarolik jamiyatni demokratlashtirishning zaruriy usuri ekanligi borasida ham keng tadqiqotlar olib borildi. Taniqli olim Robert Patnem Italiyada XX-asrning 70-yillarida amalga oshirilgan demokratik islohotlarning Italiya shimoliy mintaqalarida muvaffaqiyat bilan amalga oshganligi, uning janubiy hududlarida esa islohotlar mag'lubiyatga uchraganligi xususida tadqiqotlar olib borib, quyidagi xulosaga kelgan edi: "Demokratlashtirishning hal qiluvchi omillari "fuqaroviylik madaniyati", o'zaro ishonch va birdamlikning mavjudligi yoki yo'qligi bilan bog'liqdir. Bu omillar jamiyatni mustahkamlaydi. Qaysi yerda to'laqonli ijtimoiy hayot bo'lsa, o'sha yerda ular qo'llab quvvatlanadi. Shuningdek, demokratik islohotlar boy fuqaroviylik an'analar saqlanib qolgan hududlarda ko'proq muvaffaqiyat qozonadi[5].

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotimizda tizimli-tarkibiy, funksional, institutsional, obyektivlik hamda kompleks yondashuv metodologiyalaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Dunyoning ilg'or rivojlangan mamlakatlari tajribasini kuzatganimizda ham siyosiy partiyalarning jamiyatni demokratlashtirishdagi roli muhim ahamiyat kasb etganligini kuzatishimiz mumkin. Umuman jamiyatni demokratlashtirishda siyosiy partiyalarning rolini oshirish muammolari sobiq ittifoq tarkibidan ajralib chiqqan mustaqil davlatlar siyosiy hayotida kuzatilganligini ko'rishimiz mumkin. Buning asosiy sabablaridan biri sifatida totalitar rejimdan demokratiyaga tranzitni amalga oshirganligi ya'ni bunda totalitar rejimning xususiyatlari saqlanib qolganligi partiyaviy tizimda ham namoyon bo'lganligidir.

Umumiy ma'noda demokratlashtirish demokratik tuzum o'rnatishga qaratilgan siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlar jarayonini bildiradi. Ijtimoiy-tarixiy taraqqiyotning turli bosqichlarida bu jarayon hamisha demokratiyaning o'ziga xos tarixiy turlari bilan belgilanib kelgan. Qadimgi Yunonistonning shahar-davlatlarida boshqaruvning demokratik shakllari quldorlik ijtimoiy-iqtisodiy shakllanishini o'zgartirmagan holda mustabid yoki oligarxik rejimlar o'rni egalladi[6].

Umuman, jamiyatni yoki davlat boshqaruvi institutini demokratlashtirish to'g'risida gap ketganda uning mazmun mohiyati nodemokratik jamiyat yoki institutlarga demokratiya tamoyillarini olib kirish nazarda tutiladi. Siyosatshunoslikda demokratlashtirish tushunchasiga juda ko'plab ta'riflar keltirilgan bo'lsa-da uning zamonaviy fanda umum'etirof etilgan yagona ta'rif mavjud emas. Demokratlashtirishga quyidagi ta'riflarni misol qilamiz:

Demokratlashtirish (inglizcha democratization, - o'z navbatida, demokratiya qadimgi yunonchadan δημοκρατία – "xalq hokimiyati") - demokratik tamoyillarni siyosiy tizimga, madaniyatga, turmush tarziga va boshqalarga joriy etish jarayonidir[7]. Demokratlashtirish to'g'risida gap ketganda AQShning demokratlashtirishni dunyoga yo'yishga urinish

siyosatini ham aytib o'tishimiz zarur. AQShda mavjud ikki yirik siyosiy partiyalar ya'ni, Respublikachi va Demokratlar partiyalari saylov jarayonidagi kurashlarida ham ularning yetakchilari dunyo mamlakatlarini demokratlashtirish zaruratiga to'xtalib o'tishadi.

Demokratlashtirish (yun. demos — xalq va kratos — hokimiyat) — siyosiy tizimni o'zgartirish (modernizatsiyalash) turi, fuqarolarning siyosiy huquq va erkinliklarining kengayishi, siyosiy va mafkuraviy plyuralizmning vujudga kelishi, aholining siyosiy hayotda ishtirok etish shakllarining kuchayishi, davlat hokimiyatining nomarkazlashuvi, bo'linish tamoyilining amalga oshirilishi bilan tavsiflangan siyosiy jarayon: hokimiyat va fuqarolik jamiyatini qurishdir. D.Rustou demokratiyaga o'tishning asosiy bosqichlarini ko'rib chiqib, demokratiyaning genezisi qator omillarni talab qiladi: milliy birlik hissi, barqaror ziddiyatning mavjudligi, shuningdek, demokratik tartib-qoidalarni ongli ravishda tanlashdir. Qolaversa, siyosiy elitaning o'zi ham, jamiyat ham siyosiy hayotning yangi qoidalarini tushunishi va o'zlashtirishi kerak. Demokratiyaga o'tish oson yoki qisqa muddatli bo'lishi mumkin emas, u turli ziddiyatlar va inqirozlar bilan to'la. Siyosiy tizim tarkibida ro'y bergan o'zgarishlarning institutsionallashuvi uchungina emas, balki odamlar ongida yangi qadriyatlar, meyorlar va xulq-atvor na'munalarining mustahkam o'rnatilishi uchun ham yetarlicha uzoq vaqt talab etiladi[2].

Demokratlashtirish jarayonida siyosiy partiyalar muhim va asosiy o'rin tutadi. Siyosiy partiyalarning siyosiy tizimda ko'ppartiyaviylik asosida mavjud bo'lishi demokratlashtirishning asosiy shartlaridan biridir. Ko'ppartiyaviylik tizimi asosida o'zaro oppozitsiya muhitida siyosiy partiyalarning, aholining turli qatlam, guruhlari manfaatlaridan kelib chiqib faoliyat yuritishi, shuning bilan bir qatorda davlat boshqaruvini shakllantirishdagi ishtirokining demokratik saylovlar vositasida amalga oshirilishi eng muhim omillardan biridir.

Demokratlashtirish, demokratiyaga o'tish jarayoni va demokratik siyosiy rejimdir. Qoida tariqasida, bu liberal demokratiyaga o'tishni anglatadi ya'ni, siyosiy institutlar va hokimiyat tepasidagilarning aholi oldida hisobot berish amaliyoti, inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish institutlari bilan birlashishi. XX-asrning o'rtalarida demokratlashtirish masalasi siyosatshunoslikning asosiy masalalaridan biriga aylandi va bugungi kunda uning ahamiyatini, boshqa narsalar qatori, demokratiyaning juda keng e'tirof etilgan me'yoriy siyosiy ideal sifatidagi "obro'-e'tibori" bilan izohlash mumkin. Demokratlashtirish bir necha bosqichlardan iborat murakkab jarayon sifatida qaraladi: 1) nodemokratik rejimni liberallashtirish; 2) demokratik siyosiy institutlar va amaliyotga o'tishning (tranzitning) haqiqiy jarayoni; 3) demokratiyani mustahkamlash (Bu liberallashtirish bosqichi doimo demokratik o'tishni nazarda tutadi degani emas). Liberallashtirish bosqichining mazmuni shundan iboratki, inson va ijtimoiy

guruhlarining huquq va erkinliklari (so'z erkinligi, vijdon erkinligi, yig'ilishlar erkinligi va boshqalar) birlashtirilgan va samaraliligi kuzatilgan[8].

Umumiy qilib aytganda, jamiyatni demokratlashtirish jarayonini siyosiy partiyalarsiz tasavvur qilish mumkin emas. Siyosiy partiyalar demokratlashtirishning markazida turuvchi asosiy siyosiy institutlardir. Siyosiy partiya, fuqarolik jamiyati va demokratlashtirish tushunchalari bir-birini to'ldiruvchi, shuning bilan bir qatorda chambarchas bog'liq tushunchalardir.

Demokratlashtirish jarayonida siyosiy partiyalarning ishtiroki zamonaviy siyosatda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonni fuqarolik jamiyati institutlarining ishtirokisiz, xususan, siyosiy partiyalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Demokratiya rejimiga o'tish jarayonini boshdan kechirayotgan jamiyatlarda fikrlar, g'oyalar xilma – hilligi kuzatiladi hamda uni ta'minlashda siyosiy partiyalarning ishtiroki hal qiluvchi rolni o'ynaydi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytishimiz mumkin, jamiyatni demokratlashtirish siyosiy partiyalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Adolatli xalqqa xizmat qiluvchi davlat boshqaruvini shakllantirishda siyosiy partiya instituti ko'ppartiyaviylik tizimi asosida faoliyat yuritishi lozimdir. Jamiyatda mavjud ijtimoiy qatlamlarning manfaatlarini hokimiyat oldida ifodalash, ularning boshqaruvdagi ishtirokini erkin, demokratik saylovlar vositasida amalga oshirish uchun siyosiy partiyalar demokratik rejimda faoliyat yuritishi hamda uning rivojiga hissa qo'shishi zarurdir.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, jamiyatni demokratlashtirishda siyosiy partiyalarning rolini oshirish muammolari sifatida siyosiy partiyalarning erkin faoliyat yuritishida mukammal qonunchilikning mavjudligi, uning ijrosini ta'minlashda mavjud ayrim kamchiliklarni bartaraf etish zarurati bilan xarakterlanadi. Siyosiy partiyaning fuqarolik jamiyatining tom ma'nodagi institutiga aylanishi yo'lida nazorat funksiyasini kuchaytirish muhimdir. Mazkur funksiyani amalga oshirishda siyosiy partiyalar parlament institutining imkoniyatlaridan foydalanishi talab etiladi. Har qanday demokratik jarayonlar avvalo, parlamentdan boshlanadi. Jamiyatni demokratlashtirishda parlament institutining imkoniyatlari bilan siyosiy partiyalar imkoniyatlarini integratsiya qilish samarali usullardan biri hisoblanadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, quyidagi takliflarni ilgari suramiz:

Jamiyatni yanada demokratlashtirishda siyosiy partiyalar fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari hamda parlamentning hamkorligini yanada kuchaytirish;

Jamiyatni demokratlashtirishda siyosiy partiyalarning rolini oshirish muammolarini tadqiq etishda zamonaviy ilg'or tajribalarni o'rganishni davom ettirish.

ADABIYOTLAR

1. "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son. <https://lex.uz/ru/docs/6600413>
2. Политологический словарь-справочник. Демократизация. https://politics_reference.academic.ru/125/ДЕМОКРАТИЗАЦИЯ
3. Bo'tayev U.X. Siyosatshunoslik [Matn]: darslik / U.X. Bo'tayev – Toshkent: Info Capital Books, 2024. 480-bet.
4. Қирғизбоев Муқимжон. Сиёсатшunosлик: олий ўқув юртлари талабалари учун дарслик / М.Қирғизбоев; Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети. – Тошкент: "Шарқ", 2024. – 504 б.
5. O'tamurodov A.O., Muminov A.G., Abdaxalilov A., Mirzaaxmedov K.M., Xojiyev T.N.. "Siyosatshunoslik" o'quv qo'llanma. Toshkent-2015. 370- bet.
6. Мадатов А.С. Демократизация: Особенности ее современной волны. Вестник РУДН сер. Политология, 2001, № 3, с.45-56.
7. Przeworski Adam; et al. (2000). Democracy and Development: Political Institutions and Well-Being in the World, 1950—1990. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Демократизация. <https://bigenc.ru/c/demokratizatsiia-f71395>